

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ключові слова: економічна безпека, екологічна безпека, сталий розвиток, екологічно орієнтований розвиток, екологічна ефективність, низьковуглецеві технології

Невід’ємною складовою економічної безпеки є екологічна безпека, необхідність забезпечення якої є глобальним викликом сучасності та набуває особливого значення в умовах загострення екологічних проблем, зміни клімату та виснаженості природних ресурсів. Економічний розвиток супроводжується появою нових та посиленням дії існуючих загроз екологічній безпеці. На сьогодні країни ЄС обрали вектор екологічно орієнтованого розвитку та реалізують комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності споживання ресурсів, енергозбереження, екологізацію виробництва та впровадження екологічно чистих технологій.

Дослідженню сутності категорії “екологічна безпека” та її складових присвячені наукові роботи таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як: П. Чапман, Д. Пірс, К. Реннінг, З. Рен, Р. Велфорд, Г. Мунда, Ф. Сміт, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, Д.В. Зеркалов, А.Б. Качинський, В.С. Кравців та багатьох інших. У той же час потребують уточнення шляхи забезпечення екологічної безпеки України в умовах посилення інтеграційних процесів.

Метою даного дослідження є розкриття сутності поняття “екологічна безпека” та визначення основних напрямів її забезпечення.

Відповідно до Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” [1] екологічна безпека - це “такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей”, “екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів” [1, стаття 50]. Огляд трактувань терміну “екологічна безпека”, наявних у економічній, екологічній та правовій літературі, свідчить про існування різних підходів до розуміння та визначення даної категорії. Зокрема, категорія “екологічна безпека” визначається як:

- “компонент національної безпеки, що гарантує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави від реальних або потенційних загроз, створюваних антропогенними чи природними чинниками стосовно навколишнього середовища” (А.Б. Качинський, 2001 р.) [2];

- “складова національної безпеки, процес управління системою національної безпеки, за якого державними і недержавними інституціями забезпечується екологічна рівновага і гарантується захист середовища проживання населення країни і біосфери в цілому, атмосфери, гідросфери, літосфери і космосфери, видового складу тваринного і рослинного світу, природних ресурсів, збереження здоров'я і життєдіяльності людей і виключаються віддалені наслідки цього впливу для теперішнього і майбутніх поколінь” (В.А. Ліпкан, 2008 р.) [3];

- “стан, що характеризується забезпеченням всіх життєво необхідних потреб людини з дотриманням негативного впливу на навколишнє природне середовище на рівні, що гарантує безпечні умови життєдіяльності та здоров'я людей, не передбачає погіршення умов життя в майбутньому та створює систему заходів для запобігання та усунення наслідків природних явищ і стихійних лих” (В.С. Дудюк, В.В. Гобела, 2015 р.) [4].

Екологічна безпека розглядається дослідниками і як певний *стан*, за якого забезпечується захищеність життєво важливих інтересів суспільства, довкілля, держави, і як *процес* захисту цих інтересів або реалізації заходів, спрямованих на усунення загроз, що виникають внаслідок антропогенного впливу на навколишнє середовище та загроз, поява яких зумовлена дією природних чинників.

Рівень екологічної безпеки залежить від обраного країною вектору розвитку, від визначеної екологічної, економічної, енергетичної державної політики, від екологічної ефективності суб'єктів господарювання як елементів національної економічної системи, а також від ставлення людства до довкілля. На сьогодні рівень екологічної ефективності діяльності вітчизняних підприємств є недостатнім, а положення концепції еколого-орієнтованого розвитку не завжди враховуються при формуванні стратегій їх розвитку.

Екологічна безпека може бути забезпечена у разі екологічно ефективного функціонування усіх підсистем національної економічної системи, що вимагає переорієнтації функціонування суб'єктів господарювання усіх секторів економіки на засади екологічно безпечного розвитку та принципи екологічності. Для зростання рівня екологічної ефективності та енергоефективності економічної системи України та наближення до європейських норм має бути реалізована низка реформ у різних сферах людської діяльності [5].

Отже, екологічна безпека:

- являє собою певний стан навколишнього природного середовища, за якого інтереси суспільства та держави захищені від загроз антропогенного та природного характеру;

- передбачає створення умов, за яких життя та діяльність людини знаходяться у безпеці, у той же час виключає негативний вплив на навколишнє середовище внаслідок діяльності людства;

- передбачає попередження погіршення екологічного стану, усунення загроз здоров'ю людей, подолання небезпеки для людства та довкілля;

- стан, за якого досягається рівновага у системі “людина - техногенна сфера - довкілля”.

Екологізація секторів економіки є одним із ключових факторів сталого розвитку та має велике значення для зростання економічної безпеки та соціального благополуччя нинішнього та майбутнього поколінь. В умовах прискорення інтеграційних процесів та глобальної зміни клімату забезпечення екологічної безпеки шляхом впровадження низьковуглецевих технологій має стати пріоритетним напрямом сучасної екологічної політики України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст.546. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page>
2. Качинський А.Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення: монографія /А.Б. Качинський. – К.: Вид-во НІСД, 2001. – 312 с.
3. Ліпкан В.А. Національна безпека України: навч. пос./В.А. Ліпкан – К.: Кондор, 2008. – 552 с.
4. Дудюк В.С. Теоретичні підходи до визначення поняття екологічної безпеки /В.С. Дудюк, В.В. Гобела//Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.5. – С. 130-135.
5. Петраков Я.В. Методика інтегрального оцінювання впливу альтернативної енергетики на навколишнє середовище в умовах нестационарної економіки / Я.В. Петраков, К.В. Гнедіна // Проблеми економіки. – 2017. - № 4. – С.148 – 155.